

University of
Sistan and Baluchestan

Iranian Educational
Psychology Association

The effectiveness of critical thinking training on dark triad personality traits((Machiavellianism, anti-socialism and narcissism) in elite male sports students

Ali Jalili Shishavan ¹✉

1. Corresponding Author, Assistant Professor, Sport Psychology Dep, Research Institute of Sport and Health Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: Jaliliali59@atu.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received:25 December 2022

Received in revised form:

11 May 2023

Accepted:25 September 2023

Published online:21 May 2024

Keywords:

Dark Trinity of Personality,
Critical Thinking,
Elite Athletes.

ABSTRACT

The dark triad of personality is one of the cognitive problems of elite student athletes, which can affect personal life in addition to sports performance in practice and competition. In this regard, the present study was conducted with the aim of investigating the effects of critical thinking training on the improvement of the dark trinity of the personality of elite student athletes. The current research was semi-experimental with a pre-test-post-test design with two control and experimental groups. The statistical population of the research was elite male athletes and 30 people (15 people in the experimental group and 15 people in the control group) were selected and participated in the research as a sample. In the pre-test, all the subjects completed the critical thinking questionnaires (Heipel (2005) and Fisher (1986) and the dark triad of personality (Jennison and Webster, 2010). Then the experimental group completed eight 90-minute sessions. received the intervention of critical thinking(Mohammadi and sahebi, 2003). The results showed that the scores of Machiavellianism and antisocial personality traits in the experimental group were 7.502 and 6.610, respectively, and their comparison with the control group values were 11.498 and 11.498, respectively. 12.323 indicates the significant effect of critical thinking training intervention among elite athletes ($F(1,25) = 31.992, p < 0.001$ and $F(1, 25) = 62.353, p < 0.001$). The same results indicate the fact that the effect of the intervention in reducing narcissism in the experimental group was not significant compared to the control group. The values of narcissism in the experimental and control groups were 20.435 and 20.298, respectively. ($F(1,25)=0.174, p<0.682$). Therefore, it can be suggested to use the teaching critical thinking method to increase the performance of elite athletes with dark triad of personality.

Cite this article: Jalili Shishavan, A. (2024). The effectiveness of critical thinking training on dark triad personality traits((Machiavellianism, anti-socialism and narcissism) in elite male sports students. *Journal of Educational Psychology Studies*, 21 (53), 176-204. DOI: [10.22111/JEPS.2023.44355.5274](https://doi.org/10.22111/JEPS.2023.44355.5274)

© The Author(s).

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

اثر بخشی تفکر انتقادی بر روی صفات سه گانه تاریک (ماکیاولیسم، جامعه ستیزی و

خودشیفتگی) شخصیتی دانشجویان پسر نخبه‌ی ورزشی

علی جلیلی شیشوان

۱. نویسنده مسئول، استادیار، گروه روانشناسی ورزش، پژوهشکده علوم ورزشی و تندرستی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه:

Jaliliali59@atu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	سه گانه تاریک شخصیت از مشکلات شناختی دانشجویان ورزشکار نخبه است که می تواند علاوه بر عملکرد ورزشی در تمرین و رقابت حتی بر زندگی شخصی فرد نیز اثرگذار باشد. در این راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی اثرات آموزش تفکر انتقادی بر بهبود سه گانه تاریک شخصیت دانشجویان پسر ورزشکار نخبه انجام شد. پژوهش حاضر از نوع نیمه تجربی با طرح پیش آزمون-پس آزمون با دو گروه کنترل و آزمایش بود. جامعه آماری تحقیق پسر نخبه ورزشکار استان آذربایجان شرقی در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ و به صورت در دسترس ۳۰ نفر (۱۵ نفر در گروه آزمایش و ۱۵ نفر در گروه کنترل) انتخاب شدند و به عنوان نمونه در تحقیق مشارکت کردند. در پیش آزمون تمامی آزمودنی ها پرسشنامه های تفکر انتقادی هاییل (۲۰۰۵) و فیشر (۱۹۸۶) و سه گانه تاریک شخصیت (جنیسون و وبستر، ۲۰۱۰) را تکمیل کردند. سپس گروه آزمایش در هشت جلسه ی ۹۰ دقیقه ای مداخله تفکر انتقادی (محمدی و صاحبی، ۱۳۸۱) را دریافت کردند. نتایج نشان داد. نمرات رگه های شخصیتی ماکیاولیسم و جامعه ستیزی در گروه آزمایش به ترتیب ۷/۵۰۲ و ۶/۶۱۰ بوده است که مقایسه آنها با مقادیر گروه کنترل به ترتیب ۱۱/۴۹۸ و ۱۲/۳۲۳ بیانگر معنی دار بودن اثر مداخله آموزش تفکر انتقادی در بین ورزشکاران نخبه بوده است ($F(1,25)=31/992$ ، $p<0/001$ و $F(1,25)=62/353$ ، $p<0/001$). همچنین نتایج بیانگر این حقیقت است که اثر مداخله در کاهش خودشیفتگی در گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل معنی دار نبوده است مقادیر خودشیفتگی در گروه آزمایش و کنترل به ترتیب برابر است با ۲۰/۴۳۵ و ۲۰/۲۹۸. ($F(1,25)=0/174$ ، $p<0/682$). لذا می توان پیشنهاد داد برای افزایش عملکرد ورزشکاران نخبه دارای سه گانه تاریک شخصیتی از آموزش تفکر انتقادی برای ورزشکاران استفاده شود.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۰۴	
تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۲/۲۱	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۷/۳	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۳/۱	
واژگان کلیدی: سه گانه تاریک شخصیت، تفکر انتقادی، ورزشکاران نخبه.	

استناد: جلیلی شیشوان، علی (۱۴۰۳). اثر بخشی تفکر انتقادی بر روی صفات سه گانه تاریک (ماکیاولیسم، جامعه ستیزی و خودشیفتگی) شخصیتی دانشجویان

پسر نخبه‌ی ورزشی. *مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۲۱ (۵۳)، ۱۷۶-۲۰۴.

DOI: [10.22111/JEPS.2023.44355.5274](https://doi.org/10.22111/JEPS.2023.44355.5274)

پښتو ښکته علمون انساني و مطالعات فرېښتې
پرتال جامع علمون انساني

مقدمه

موفقیت در فعالیت‌های ورزشی، متأثر از قابلیت‌ها و استعداد‌های متعددی می‌باشد که در ابعاد روانشناختی^۱ و جسمانی فیزیولوژیکی قرار دارد. در محیط‌هایی که به ابعاد روانشناختی افراد کمتر توجه می‌شود، ممکن است ورزشکاران شکست‌های مکرر را متحمل شوند که خسارت‌های جبران ناپذیر روانی برای آنها به همراه داشته باشد (زردشتیان و همکاران، ۱۳۹۶). تأثیر عوامل روانی بر اجرای مهارت‌های ورزشی و در رساندن ورزشکاران به اوج عملکردشان در پژوهش‌های مختلفی نشان داده شده است (کسلر، پولمن و نیکولز^۲، ۲۰۰۹؛ گریتمیر^۳، ۲۰۲۲). فعالیت‌های تربیت بدنی و ورزش با تربیت روانی همراه است لذا هر نوع تغییر جسمانی و یا تجربه حرکتی با یک تغییر و یا تجربه‌ی روانی همراه است. لذا انجام چنین فعالیت‌هایی از روش‌های مهم تکامل روانی و جسمانی می‌باشد. ورزش از طریق تکامل اجتماعی، کسب صفات اجتماعی، آگاهی از توانایی‌های بالقوه جسمانی و در نهایت تأمین نیاز افراد در شکل‌گیری، تقویت و تغییر بسیاری از خصوصیات و توانایی‌های روانی- اجتماعی مؤثر است (جلیلی شیشوان و همکاران، ۱۳۹۶؛ ساعتچیان و بیک، ۱۳۹۸). مؤلفه‌های شخصیتی و به‌طور مشخص صفات تاریک^۴ شخصیت، از جمله موضوعاتی هستند که در رابطه با عملکرد ورزشکاران می‌توان در نظر داشت. به‌طور کلی، سه‌گانه تاریک شخصیت در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه قرار گرفته است (فورهام^۵ و همکاران، ۲۰۱۳) و به مشخصه‌های شخصیتی خودشیفتگی^۶، ماکیاولیسم^۷ و رفتار ضد اجتماعی^۸ اطلاق می‌گردد که ویژگی

---

^۱ psychological dimensions
Polman & Nicholls ^۲ Kaiseler,

^۳ Greitemeyer

^۴ Dark personality

^۵ Furnham

^۶ Narcissism

^۷ Machiavellianism

^۸ Psychopathy

اصلی آنها، تمایلات بدخواهانه و فریبکارانه است (پالوس و ویلیام^۱، ۲۰۰۲، کارتن و اگان^۲، ۲۰۱۶). پالوس و ویلیامز در سال ۲۰۰۲ سازه شخصیتی سه‌گانه تاریک را توصیف کردند و از آن به بعد، به سه‌گانه تاریک توجه فزاینده‌ای شده است (وسلکا و ورنون^۳، ۲۰۱۴؛ صبوری و همکاران، ۲۰۱۶). هنگامی که احساس مهربانی و عشق از دلی رخت برمی‌بندد و جزو خصوصیات فرد می‌شود، در این صورت است که روانشناسان او را در یکی از تیپ‌های سه‌گانه تاریک خودشیفتگی، ماکیاولیانیسم (رسیدن به هدف به هر وسیله) و ضداجتماعی طبقه‌بندی می‌کنند. هر سه نمونه درجات مختلفی از شدت و ضعف دارند و غالباً به صورت مکتوم و خفته و به شکل نابهنجاری‌های اجتماعی، دورویی، نیرنگ‌بازی، خود محورانگاری، پرخاش و سردی عاطفی خود را نشان می‌دهند و امکان تظاهر پیدا می‌کنند (گلمن^۴، ۲۰۰۶). این ابعاد به‌طور معناداری با یکدیگر همبستگی دارند (کارتن و اگان، ۲۰۱۶). این نظریه مبین این است که سه ویژگی شخصیتی خودشیفتگی، ماکیاولیانیسم و ضداجتماعی به لحاظ اجتماعی دارای ابعاد ناپسند و غیراخلاقی هستند و می‌توانند رفتارهای مخرب اجتماعی را پیش‌بینی کنند. کنارهم قرارگرفتن همزمان این ویژگیها دید کاملتری از انگیزه‌ها و هیجان‌های مرتبط با رفتارهای مخرب را ارائه می‌دهد (عطاری و چگینی، ۲۰۱۶). ماکیاولیسم اشاره به صفتی دارد که با دورویی، فریب، سردی هیجانی مشخص می‌شود؛ جامعه ستیزی با خشونت در روابط بین فردی، رفتار اجتماعی سنگدلانه و تکانشگری مشخص می‌شود و در نهایت خودشیفتگی که شامل خودبزرگ بینی، سلطه، برتری و حق به جانب بودن مشخص می‌گردد (ویلیامز^۵، ۲۰۰۲). سه‌گانه تاریک شخصیتی در پیش‌بینی بسیاری از رفتارهای فردی و اجتماعی از قبیل رفتار پرخاشگرانه موفق

^۱ Paulhus, Williams

^۲ Carton & Egan

^۳ Veslka & Vernon

^۴ Goleman

^۵ Williams

بوده است (بوگهام و همکاران^۱، ۲۰۱۲). به لحاظ نظری، سه‌گانه تاریک شخصیتی بسیار موضوع درخور تأمل و مهمی است. ضدا اجتماعی‌ها برخلاف ماکیاولیست‌ها و خودشیفتگان معمولاً هیچ تشویش و اضطرابی به خود راه نمی‌دهند؛ گویی با ترس بیگانه هستند (بدر^۲ و همکاران، ۲۰۲۱).

سه‌گانه تاریک موضوع مهمی است و پژوهش‌های زیادی انجام شده‌اند که به کمک آن رفتارهای مختلف انسان را توصیف کرده‌اند (چگینی و عطاری، ۱۳۹۴). پژوهشگران مطالعات مختلفی در مورد پیامدهای صفات سه‌گانه تاریک شخصیتی (جامعه ستیزی، ماکیاولیسم و خود شیفتگی) و همبستگی آن‌ها با متغیرهای مختلف انجام داده‌اند. به عنوان مثال، افرادی که نمره آن‌ها در صفت خود شیفتگی بالا است، به سختی می‌توانند روابط صمیمانه سالم و بلند مدت خود با دیگران را حفظ نمایند. وقتی آن‌ها مورد نقد قرار می‌گیرند، تمایل به رفتار پرخاشگرانه دارند. بیشتر پژوهش‌ها در این زمینه بر روی گزارشات خود افراد تکیه کرده‌اند و تعداد بسیار نادری از آن‌ها عوامل فیزیولوژیکی که سبب خود شیفتگی می‌شوند را مورد مطالعه قرار داده‌اند. به عبارت دیگر، متغیرهای مرتبط با دستگاه‌های قلبی-عروقی، غدد درون ریز، عصبی، و متغیرهای ژنتیکی می‌توانند در این بین تاثیر گذار باشند (غرایاق زندگی و همکاران، ۱۴۰۰). گریتمیر (۲۰۲۲) در پژوهش خود نتیجه گرفتند که تفاوت در تأیید ارزش‌های خود متعالی (خیرخواهی و جهان‌شمولی) رابطه بین ماکیاولیسم و روان‌پریشی و پرخاشگری ورزشی نشان می‌دهد و نیز به نظر می‌رسد افرادی که امتیاز نسبتاً بالایی در ویژگی‌های شخصیتی متضاد دارند، تمایل چندانی به رفاه دیگران ندارند و بنابراین تردید کمی در آسیب رساندن به دیگران در فعالیت‌های ورزشی خود دارند.

قاسمی‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) در بررسی اثر درمان چشم‌انداز زمان بر ابعاد چهارگانه تاریک شخصیت مادران به این نتیجه رسیدند که فقط در بعد خودشیفتگی تفاوت معنی‌داری میان گروه

^۱ Baughman

^۲ Badr

آزمایش و کنترل در سطح احتمال پنج درصد مشاهده گردید. دهقان و همکاران (۱۴۰۰) با بررسی اثربخشی تحریک الکتریکی مستقیم فراجمجمه‌ای بر سیستم‌های مغزی-رفتاری و صفات تاریک شخصیت نوجوانان دارای رفتارهای خودآسیبی به این نتیجه رسیدند که تحریک الکتریکی مستقیم فراجمجمه‌ای سبب کاهش فعال‌سازی ($p < 0/001$)، افزایش بازداری رفتاری ($p < 0/001$) و کاهش رفتار جامعه‌ستیزی ($p < 0/001$) نوجوانان با رفتارهای خودآسیبی شد. مظفری‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) در بررسی اثر صفات سه‌گانه تاریک شخصیتی بر شادکامی و سرسختی ذهنی ورزشکاران و غیرورزشکاران به این نتیجه رسیدند که خودشیفتگی هیچ اثری بر شادکامی ورزشکاران رشته‌های برخوردی، غیربرخوردی و غیرورزشکاران نداشت؛ اما صفت ماکیاولیستی در ورزشکاران رشته‌های غیربرخوردی اثر معنادار و معکوسی بر شادکامی داشت و اثر معناداری بر ورزشکاران رشته‌های برخوردی و غیرورزشکاران دیده نشد. از طرف دیگر، اثر معنادار و مثبت شادکامی هر سه گروه بر سه مؤلفه اساسی سرسختی ذهنی؛ یعنی تعهد، کنترل و مبارزه‌جویی مشاهده شد. در روانشناسی تکاملی، چهارچوبی برای شرح پدیدآیی و تکامل صفات تاریک در چهارچوب روابط انسانی استفاده شده است؛ برای مثال، نتایج پژوهشی در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که سطوح بالای شخصیت تاریک در افراد با دستکاری در محیط کار، تمایل بیشتر به استفاده از مواد مخدر، شوخی‌های ظلمانی و تکانشگری هیجان‌خواهی همراه است (قمرانی، صمدی، تقی‌نژاد و شمسی، ۱۳۹۵).

در این راستا از خصوصیات اصلی انسان، توانایی فوق‌العاده او در فکر کردن است؛ به‌خصوص توانایی او در تفکر درباره نحوه فکر کردن خود، شاید از بی‌نظیرترین و انسانی‌ترین ویژگی‌های اوست. آلبرت اینشتین خاطرنشان می‌کند، تفکر علمی "چیزی بیشتر از اصلاح هر روز تفکر" نیست (هانسون^۱، ۲۰۱۹). در دهکده جهانی، تفکر انتقادی^۲ یکی از مهارت‌های زندگی برای درست

^۱ Hansson

^۲ Critical Thinking

زیستن هر انسانی است، صرف نظر از این که در چه عرصه تخصصی فعالیت می‌کند، در همه رشته‌های علمی و فنی آموزش و سنجش توان تفکر و حل مسئله ضروری است. متخصصین امر و نظریه پردازان، به طور کلی تفکر انتقادی را شامل تجزیه و تحلیل، ارزشیابی و استنباط دانسته‌اند و تعبیر و تفسیر، تبیین و خودتنظیمی از جمله مؤلفه های محوری تفکر انتقادی قلمداد می‌شود (دیل و زامبرانا^۱، ۲۰۲۰). تفکر انتقادی ترکیبی از توانایی‌های شناختی و حالات شخصیتی می‌باشد. تفکر انتقادی به‌عنوان مهارت اندیشیدن، قضاوت هدفمند و خود تنظیم است که در نتیجه‌ی تفسیر، تجزیه و تحلیل، ارزشیابی و استنباط شکل می‌گیرد و سبب حل مشکلات و تصمیم‌گیری مناسب در فرد می‌شود و فرد با توجه به آن در نهایت به باور و عملکرد خاص خودش می‌رسد به عبارتی، یک فرآیند تجزیه و تحلیل می‌باشد که به فرد کمک می‌کند رفتاری سازماندهی شده و مناسب را برای حل مشکل بدست آورد (صالح^۲، ۲۰۱۹). عطاری و همکاران (۲۰۰۹) بر قابل آموزش بودن تفکر انتقادی از طریق تمرین و تکرار تأکید دارند. فاکون یکی از نظریه پردازانی است که به دو عاملی بودن تفکر انتقادی معتقد است و تفکر انتقادی را دارای دو بعد شناختی و عاطفی می‌داند (عطاری و همکاران، ۲۰۰۹).

مهارت‌های شناختی برای حل مسئله، بررسی گزینه‌ها و تصمیم‌گیری استفاده می‌شود که شامل چند مهارت استنباط، تحلیل، ارزشیابی، استقراء و قیاس است. عامل دوم یا منش انتقادی شامل حقیقت جویی ذهن باز، تحلیلی بودن، کنجکاوی، منظم و سیستماتیک بودن، اعتماد به قضاوت خود و پختگی در قضاوت است (الصالح^۳، ۲۰۲۰). براساس این نظریه می‌توان استباط کرد اشخاصی که دارای تفکر انتقادی هستند اقدامات مربوط به خود را براساس آگاهی شخصی و شخصیتی که دارند به سرانجام می‌رسانند. در سالهای اخیر با گرایش به رویکردهای سازنده گرایی، موضوع آموزش

^۱ Dill, B. T., & Zambrana

^۲ Saleh

^۳ Alsaleh

تفکر انتقادی در نظریه فرهنگی اجتماعی لئو ویگوتسکی مورد توجه قرار گرفته است. ویگوتسکی در نظریات خود بر نقش آموزش تأکید می‌کند و معتقد است آموزش باید اندیشمندانه کنترل و به‌طور ارادی مدیریت شود. ویگوتسکی میان ابعاد شناختی و فراشناختی در کسب دانش تمایز قائل می‌شود، به این ترتیب که با افزایش تدریجی کنترل آگاهانه و فعال در روند کسب خود به خودی و ناآگاهانه دانش، میتوان فرایند تفکر انتقادی و یادگیری را به سطح خودآگاه آورد و موجب فکر کردن کودکان شد تا بر سازمان فکری خود مسلط شوند (رشتچی، ۱۳۸۹). موسی‌وند (۱۳۹۹) به بررسی اثربخشی آموزش تفکر انتقادی بر افزایش سرمایه روانشناختی و صمیمیت زنان و مردان متأهل شهر تهران پرداخت. نتایج نشان داد آموزش تفکر انتقادی بر سرمایه روانشناختی و صمیمیت زناشویی زوجین تاثیر داشت. یزدانپور و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با هدف ارائه مدل نقش تفکر انتقادی و هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ورزشکار طراحی و اجرا کردند. نتایج پژوهش نشان داد تفکر انتقادی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ورزشکاران تأثیر معناداری دارد. با توجه به این که صفات سه‌گانه تاریک شخصیت جز موارد آزار دهنده شخصیتی است و آن می‌تواند اثرات منفی بر اطرافیان بگذارد و نیز اثرات نامطلوب آنها که بر فعالیت تیمی و عملکرد شخصی ورزشکار دارد و درهم تنیدگی متقابل این دو در بروز رفتار ورزشکاران و نیز اثرات مثبت گزارش شده از تفکر انتقادی، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثرات آموزش تفکر انتقادی بر سه‌گانه تاریک شخصیت ورزشکاران به دنبال روشن شدن این موضوع است که تفکر انتقادی در ورزشکاران دانشجوی چه اثراتی بر سه‌گانه تاریک شخصیت آنان دارد؟

روش پژوهش

ورزشکارانی که در چهار سال اخیر حداقل یکبار در المپیادهای ورزشی شرکت کرده‌اند، جامعه آماری تحقیق را تشکیل می‌دهند. تعداد ۳۰ نفر ورزشکار شرکت کننده در المپیاد ورزشی (۱۵ نفر گروه آزمایش) و (۱۵ نفر گروه کنترل) به روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده گردید که از معاونت

دانشجویی، مدیریت تربیت بدنی دانشگاه‌های استان استفاده شد. بعد از دریافت اسامی شرکت‌کننده در المپیاد از دانشگاه‌های استان آذربایجان شرقی، با آنها تماس گرفته شد، مطالب ضروری و لازم در مورد تحقیق ارائه گردید و از آنها برای همکاری در طرح دعوت شد. پس از جلب رضایت و صحبت‌های اولیه، پرسشنامه‌های تحقیق در اختیار آنان قرار گرفت. معیار ورود به تحقیق عبارت بودند از: رضایت دانشجو برای حضور در جلسات آموزشی، حداقل یک بار در چهار سال گذشته در المپیادهای ورزشی شرکت کرده باشند. ملاک‌های خروج عبارت بودند از: غیبت بیش از دو جلسه و عدم رضایت به ادامه همکاری می‌باشد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه سه‌گانه تاریک شخصیت: جانسون و وبستر^۱ (۲۰۱۰) به منظور تهیه نسخه کوتاهی برای سنجش صفات تاریک شخصیت این پرسشنامه را ساختند، که ۱۲ گویه دارد و از پاسخ‌دهندگان خواسته می‌شود میزان تناسب گویه‌ها با وضعیت خود را در مقیاسی هفت‌درجه‌ای (کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۷) درجه‌بندی کنند. در این مقیاس هرکدام از سه صفت تاریک شخصیت با چهار گویه سنجیده می‌شود. نتایج چهار مطالعه سازندگان مقیاس جنیسون و وبستر نشان داد این مقیاس روایی و اعتبار زیاد و قابل قبولی دارد. سازندگان اصلی ضریب پایایی بازآزمایی را برای کل مقیاس و همچنین زیرمقیاس‌ها در دامنه‌ای از ۰/۷۶ تا ۰/۸۷ به دست آوردند. در ایران یوسفی و پیری (۱۳۹۵) ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس را بررسی کردند که نشانگر روایی سازه خوب مقیاس در نمونه ایرانی است. ضریب بازآزمایی پرسش‌نامه برای کل مقیاس ۰/۷۵ و برای مؤلفه‌های خودشیفتگی ۰/۷۹، ماکیاولیسم ۰/۸۰ و جامعه‌ستیزی ۰/۶۶ بود. به منظور سنجش همسانی درونی آزمون پرسش‌نامه دوجین کثیف از روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده بود که برای عامل‌های خودشیفتگی ۰/۷۷، ماکیاولیسم ۰/۷۲، جامعه‌ستیزی ۰/۶۸ و برای کل مقیاس ۰/۷۶ بود. برای ارزیابی

روایی همگرای پرسش‌نامه دوجین کثیف، از پرسش‌نامه‌های شخصیت خودشیفته نسخه ۱۶ گویه‌ای، مقیاس جامعه‌سنجی نسخه کوتاه پرسش‌نامه شخصیتی چندوجهی مینه‌سوتا و همچنین پرسش‌نامه ماکیاولیسم-۵ استفاده شده بود که نشانگر روایی همگرای بالا بود.

روش اجرا

پروتکل آموزش تفکر انتقادی براساس دیدگاه هایپل^۱ (۲۰۰۶) و فیشر^۲ (۱۹۸۶) در ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای به شرح جدول ۱ می‌باشد. محمدی و صاحبی (۱۳۸۱) پایایی درونی این آزمون را با بهره‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ، برابر ۰/۶ گزارش نمودند. همچنین ضریب آلفا در بررسی باباپور (۱۳۸۸) برابر با ۰/۷۷ و ضریب روایی این مقیاس را برابر با ۰/۸۷ گزارش کردند.

جدول ۱. محتوای جلسات آموزش تفکر انتقادی

مباحث مطرحه	ابعاد تفکر انتقادی
- تجزیه و تحلیل مباحث و تجارب	
- تحلیل تکالیف و تبدیل سؤالات به اجزای کوچک	
- تمیز دادن حقایق از فرضیهها	مهارت تحلیل
- تحلیل روابط بین عبارات یک مطلب	جلسه اول
- تحلیل یک فرایند یا موقعیت کلی به اجزا	
- مشاهده شباهتها و اختلافها	
- خلاصه کردن و یادداشتبرداری	
- مفهوم و تفسیر	مهارت تفسیر
- تفسیر تجارب	
- بازسازی دیدگاهها	جلسه دوم
- نقش ارزشیابی در رشد تفکر	
- مفهوم ارزشیابی و مراحل آن	مهارت ارزشیابی
- شناسایی ملاکها و معیارها در ارزشیابی و قضاوت	جلسه سوم و چهارم
- تشخیص نقاط قوت و ضعف	

^۱ Heupel

^۲ Fisher

اصول قضاوت منطقی

مهارت استنباط و درک	-ترسیم مفهوم در قالب یک کل
جلسه پنجم	-تبیین مقدمه مناسب برای مطلب
	-سخنوری و اصول آن
	-درک و شناخت خود و تواناییهای ذهنی
	-نقش نگرش در اعتمادبهنش
مهارت خودگردانی	-جمعاوری اطلاعات از طریق یادداشت برداری و خلاصه-
جلسه هفتم و هشتم	نویسی
	-پرسش از خود
	-ارزیابی خود

تحلیل داده‌ها در دو قسمت آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام گرفت. در قسمت آمار توصیفی از شاخص‌های توصیفی و در قسمت آمار استنباطی از تحلیل کوواریانس تک متغیره استفاده شد. از نرم افزار spss برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده گردید.

یافته‌ها

براساس نتایج جدول ۲ در سه گانه تاریک شخصیت بیشترین میانگین در پیش‌آزمون مربوط به خودشیفتگی در گروه آزمایش (۲۰/۶۰) و کمترین مربوط به جامعه‌ستیزی در گروه آزمایش (۱۰/۸۹) بود؛ در پس‌آزمون نیز بیشترین میانگین مربوط به خودشیفتگی در گروه آزمایش (۲۰/۴۶) و کمترین میانگین مربوط به جامعه‌ستیزی در گروه آزمایش (۶/۸۰) بود.

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش در پیش‌آزمون و پس‌آزمون به

تفکیک دو گروه آزمایش و کنترل

پس‌آزمون	پیش-آزمون	پس‌آزمون	پیش-آزمون	گروه	متغیر
۰/۶۲	۰/۹۲	۸/۰۶	۱۲/۹۳	۱۵	ماکیاولیسم
۰/۵۶	۰/۹۶	۶/۸	۱۳/۴۶	۱۵	جامعه‌ستیزی
۱/۳۴	۱/۳۵	۲۰/۴۶	۲۰/۶۰	۱۵	خودشیفتگی
۰/۷۹	۰/۸۵	۱۰/۹۳	۱۰/۸۹	۱۵	ماکیاولیسم
۰/۷۶	۰/۹۱	۱۲/۱۳	۱۲/۳۳	۱۵	جامعه‌ستیزی
۱/۳۹	۱/۳۲	۲۰/۲۶	۲۰/۶۶	۱۵	خودشیفتگی

جهت تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به تفاوت بین دو گروه کنترل و آزمایش از اثر تفکر انتقادی بر رگه‌های سه‌گانه شخصیت، از روش تحلیل واریانس چند متغیره (مانوا) بهره گرفته شد. قبل از به کارگیری این آزمون مفروضه‌های این آزمون به وسیله آزمون باکس، لامبدای ویلکز و آزمون لون مورد بررسی قرار گرفت. به همین منظور برای بررسی پیش فرض همگنی ماتریس واریانس - کوواریانس در گروه‌های مورد پژوهش نیز از آزمون باکس استفاده شد.

جدول ۳: نتایج آزمون شاپیرو-ویلک جهت بررسی پیش فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها

متغیر	گروه	شاپیرو-ویلک	
		آمار	درجه آزادی
پیش‌آزمون ماکیاولیسم	آزمایش	۰/۸۵۰	۱۵
	کنترل	۰/۹۲۶	۱۵
پس‌آزمون ماکیاولیسم	آزمایش	۰/۹۱۰	۱۵
	کنترل	۰/۹۳۲	۱۵
پیش‌آزمون جامعه‌ستیزی	آزمایش	۰/۷۸۱	۱۵
	کنترل	۰/۸۶۵	۱۵
پس‌آزمون جامعه‌ستیزی	آزمایش	۰/۹۰۶	۱۵
	کنترل	۰/۸۴۴	۱۵
پیش‌آزمون خودشیفتگی	آزمایش	۰/۹۵۹	۱۵
	کنترل	۰/۹۲۷	۱۵
پس‌آزمون خودشیفتگی	آزمایش	۰/۹۶۷	۱۵

۰/۰۷۴	۱۵	۰/۸۹۳	کنترل
-------	----	-------	-------

نتایج جدول ۳ نشان می دهد که فرض صفر مبنی بر نرمال بودن توزیع نمرات دو گروه آزمایش و کنترل ه برای متغیر های اضطراب، خودکارآمدی و خودتنظیمی تایید می گردد ($p > 0/05$).

جدول ۴: نتایج آزمون لوبین جهت بررسی همگنی واریانسها

متغیر	F	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	معنی داری
ماکیاولیسم	۱/۹۱۷	۱	۲۸	۰/۱۷۷
جامعه ستیزی	۳/۷۹۷	۱	۲۸	۰/۰۶۱
خودشیفتگی	۰/۰۵۳	۱	۲۸	۰/۸۲۰

در جدول ۴ مشاهده می شود با توجه به اینکه برای همه متغیرها مقدار F از لحاظ آماری غیر معنی دار ($p > 0/05$) است، فرض صفر مبنی بر همگنی واریانس های گروه های آزمایش و کنترل تایید می شود و این پیش فرض نیز برای استفاده از تحلیل کواریانس برقرار می باشد.

جدول ۵: نتایج آزمون بررسی پیش فرض همگنی شیب های رگرسیون متغیرها

منابع	متغیر	مجموع مجذورات	DF	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
گروه* پیش آزمون	ماکیاولیسم	۶۰۴۸	۱	۶۰۴۸	۱/۷۹۲	۰/۱۹۴
	جامعه ستیزی	۲۲/۱۴۹	۱	۲۲/۱۴۹	۹/۷۱۱	۰/۹۲۴
	خودشیفتگی	۴/۳۹۸	۱	۴/۳۹۸	۱/۷۴۴	۰/۱۹۳

طبق نتایج به دست آمده در جدول ۵ مقدار F برای کلیه متغیرهای تحقیق غیر معنی دار می باشد ($p > 0.05$) و می توان گفت پیش فرض همگنی شیب های رگرسیون نیز بر قرار می باشد و می توان از تحلیل کوواریانس استفاده کرد.

همچنین در این روش تحلیل، بررسی ارتباط متغیرهای وابسته در گروه های مورد مطالعه می پردازد که بایستی همگن باشد. جهت بررسی این مفروضه از آزمون امپاکس استفاده شد که در زیر ارائه شده است.

جدول ۶: بررسی مفروضه همگنی ماتریس واریانس-کوواریانس

سطح معناداری	DF2	DF1	آماره F	امپاکس
۰/۱۹۶	۵۶۸۰/۳۰۲	۶	۱/۴۳۹	۹/۷۷۷

همان طور که مندرجات جدول ۶ نشان می دهد ماتریس واریانس-کوواریانس در گروه های مورد مطالعه همگن می باشد. زیرا مقدار آماره F از نظر آماری معنی دار نیست ($P = ۰/۱۹۶$). جهت بررسی اثر بخشی تفکر انتقادی بر رگه های سه گانه شخصیتی دانشجویان نخبه ورزشکار، از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره (مانکوا) استفاده شد که نتایج در جدول ۷، قابل مشاهده می باشد.

جدول ۷: نتایج تحلیل کوواریانس (مانکوا)، اثر بخشی تفکر انتقادی بر رگه های سه گانه شخصیتی دانشجویان

مجدور اتا	سطح معنی داری	نخبه ورزشکار			مقدار F	اثر
		درجه آزادی خطا	درجه آزادی اثر	درجه آزادی اثر		
۰/۶۱۳	۰/۰۰۱	۲۳	۳	۱۲/۱۶۹	۰/۳۷۸ لامبدا ویکس	ماکیاولیسم پیش آزمون
۰/۵۶۲	۰/۰۰۱	۲۳	۳	۹/۸۵۶	۰/۴۳۸ لامبدا ویکس	جامعه ستیزی پیش آزمون

۰/۹۶۹	۰/۰۰۱	۲۳	۳	۲۴۰/۳۲۲	۰/۰۳۱	لامبدا ویلکس	خودشیفتگی پیش‌آزمون
۰/۷۶۹	۰/۰۰۱	۲۳	۳	۲۵/۵۸۲	۰/۲۳۱	لامبدا ویلکس	گروه

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد که اثر چند متغیری معنی‌داری در بین گروه‌ها برای متغیرهای وابسته ماکیاولیسم، جامعه‌ستیزی و خودشیفتگی وجود دارد $F=۰/۲۳۱$ ، $F=۲۵/۵۸۲$ ، $p=۰/۰۰۱$ وجود دارد.

منبع تغییرات	متغیر وابسته	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی‌داری	مجزورات
گروه	پس	آزمون	۱	۱۰۵/۲۴۵	۳۱/۹۹۲	۰/۰۰۱	۰/۵۶۱
	پس	آزمون جامعه	۱	۲۱۵/۰۸۳	۶۲/۳۵۲	۰/۰۰۱	۰/۷۱۴
	پس	آزمون خودشیفتگی	۱	۰/۱۲۴	۰/۱۷۲	۰/۶۸۲	۰/۰۰۷
خطا	پس	آزمون	۲۵	۳/۲۹۰			
	پس	آزمون جامعه	۲۵	۳/۴۴۹			
	پس	آزمون خودشیفتگی	۲۵	۰/۷۱۹			
کل	پس	آزمون	۳۰	۲۹۸۵/۰۰۰			
	پس	آزمون جامعه	۳۰	۳۰۹۰/۰۰۰			
	پس	آزمون خودشیفتگی	۳۰	۱۳۰۵۱/۰۰۰			

همانطوری که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، از بین رگه‌های سه‌گانه تحصیلی، ماکیاولیسم (۳۱/۹۹۲، $F(1,25) < 0/001$) به طور معنی داری در بین گروه آزمایش و کنترل متفاوت می‌باشد. همچنین جامعه‌سنجی (۶۲/۳۵۳، $F(1,25) < 0/001$) به طور معنی داری در بین گروه آزمایش و کنترل متفاوت است ولی رگه شخصیتی خودشیفتگی بعد از اثر مداخله تفکر انتقادی دارای اختلاف معنی داری بین گروه کنترل و آزمایش نیست (۰/۱۷۴، $F(1,25) < 0/682$)؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که آموزش تفکر انتقادی بر رگه‌های شخصیتی ماکیاولیسم و جامعه‌سنجی اثر بخش بوده است ولی بر روی خودشیفتگی اثربخش نبوده است.

جدول ۹: میانگین‌های اصلاح شده رگه‌های سه‌گانه شخصیتی (ماکیاولیسم، جامعه‌سنجی و خودشیفتگی)

متغیر وابسته	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	حد پایین	سطوح اطمینان ۹۵٪
پس آزمون ماکیاولیسم	آزمایش	۷/۵۰۲	۰/۴۸۴	حد بالا	۸/۴۹۹
	کنترل	۱۱/۴۹۸	۰/۴۸۴	حد پایین	۱۲/۴۹۶
پس آزمون جامعه‌سنجی	آزمایش	۶/۶۱۰	۰/۴۹۶	حد بالا	۷/۶۳۱
	کنترل	۱۲/۳۲۳	۰/۴۹۶	حد پایین	۱۳/۳۴۵
پس آزمون خودشیفتگی	آزمایش	۲۰/۴۳۵	۰/۲۲۶	حد بالا	۲۰/۹۰۲
	کنترل	۲۰/۲۹۸	۰/۲۲۶	حد پایین	۲۰/۷۶۵

در جدول ۹ میانگین اصلاح شده رگه‌های سه‌گانه شخصیت در دو گروه آزمایش و کنترل، پس از حذف اثر پیش‌آزمون ارائه شده است. مطابق جدول فوق میانگین مقادیر رگه‌های شخصیتی ماکیاولیسم و جامعه‌سنجی در گروه آزمایش به ترتیب ۷/۵۰۲ و ۶/۶۱۰ بوده است که مقایسه آنها با مقادیر گروه کنترل به ترتیب ۱۱/۴۹۸ و ۱۲/۳۲۳ بیانگر معنی دار بودن اثر مداخله آموزش تفکر انتقادی در بین ورزشکاران نخبه بوده است ($F(1,25) < 0/001$ ، $F(1,25) = 31/992$ و $F(1,25) = 62/353$). همچنین نتایج جدول ۸ بیانگر این حقیقت است که اثر مداخله در کاهش خودشیفتگی در (۰/۰۰۱).

گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل معنی دار نبوده است مقادیر خودشیفتگی در گروه آزمایش و کنترل به ترتیب برابر است با ۲۰/۴۳۵ و ۲۰/۲۹۸ ($F(1,25)=۰/۱۷۴$ ، $p<۰/۶۸۲$).

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش تفکر انتقادی بر رگه‌های سه‌گانه شخصیت، ماکیاولیسم، جامعه‌ستیزی و خودشیفتگی می‌باشد. نتایج تحلیل کواریانس چند متغییری نشان داد که بین نمرات ماکیاولیسم و جامعه‌ستیزی بعد از انجام مداخله آموزش تفکر انتقادی در گروه آزمایش و گروه کنترل تفاوت معناداری وجود دارد ولی بین نمرات خود شیفتگی بین گروه آزمایش و کنترل تفاوت آماری معنی‌داری وجود ندارد. توان نتیجه گرفت که مداخله‌ی آموزش تفکر انتقادی در بین دانشجویان ورزشکار نخبه، رگه‌های شخصیتی ماکیاولیسم و جامعه‌ستیزی را کاهش داده است ولی اثر معنی‌داری در کاهش میزان خودشیفتگی نداشت. در این راستا ژو و همکاران^۱ (۲۰۲۲) و ژانگ^۲ و همکاران (۲۰۱۵) که به بررسی ویژگی‌های شخصیتی و مهارت‌های تفکر در ورزشکاران پرداختند به این نتیجه رسیدند که تفکر انتقادی بر بهبود ویژگی‌های شخصیتی ورزشکاران مفید است. حامدی نسب و عزیزی (۱۴۰۰) در بررسی نقش واسطه‌ای تفکر انتقادی در ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و خلاقیت با عملکرد تحصیلی دانشجویان به این نتیجه رسیدند که ویژگی‌های شخصیتی بر تفکر انتقادی، خلاقیت بر تفکر انتقادی، ویژگی‌های شخصیتی بر عملکرد تحصیلی، خلاقیت بر عملکرد تحصیلی و تفکر انتقادی بر عملکرد تحصیلی تأثیر مستقیم و معنی‌داری دارند و ویژگی‌های شخصیتی و خلاقیت، به واسطه تفکر انتقادی بر عملکرد تحصیلی تأثیر غیرمستقیم و معنی‌داری داشته‌اند. استکا^۳ و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای مقدماتی نشان دادند که بین شخصیت و مشارکت ورزشی ارتباط معناداری وجود دارد و برای بهبود آن باید بر ویژگی‌های شخصیتی افراد تاکید و

^۱ Zhou

^۲ Zhang

^۳ Steca

آن‌ها را در جهت بهبود تغییر داد. یافته‌ها نشان از اثرگذاری سه‌گانه شخصیت بر فرد بودند که مشخص گردید باید در جهت کنترل آن تلاش کرد. مظفری‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) نیز تاکید کردند که سه‌گانه تاریک شخصیت می‌تواند بر عملکرد کلی ورزشکاران اثرگذار باشد. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که آموزش تفکر انتقادی به مبنای دیدگاه هایپل (۲۰۰۹) و فیشر (۱۹۸۶) موجب می‌شود که فرد از راه واری منطقی و منظم مسائل، شواهد و راه‌ها به داوری در مورد یک موضوع پردازد اهداف و برنامه‌های خود را بشناسد و در جهت نیل به این اهداف قدم بگذارد نسبت به اهداف خویش متعهد باشد نسبت به پاداش‌ها و تنبیه‌های خارجی بی‌تفاوت باشد و عمدتاً رفتار و عملکرد خویش را طوری تنظیم کند که به خواسته‌های خویش دست یابد در حقیقت تفکر انتقادی، استفاده از مهارت‌های منطقی، جهانی‌بینی و ارزش‌ها برای رسیدن به یک نتیجه درست است به عبارت دیگر با آموزش مداخلات تفکر انتقادی می‌توانیم انتظار داشته باشیم که سطح خود‌نظم جویی به میزان مثبت و معناداری افزایش پیدا کند. سبک‌های فکری به ترجیحات افراد در استفاده از توانایی‌هایشان اشاره دارد (استرنبرگ^۱، ۱۹۸۸، ۱۹۹۷).

در تبیین این نتایج، همچنین می‌توان گفت تفکر انتقادی استفاده از مهارت‌ها یا راهبردهای شناختی است که احتمال بروز رفتارهای مطلوب را افزایش می‌دهد. تعریف تفکر انتقادی از نظر انیس عبارت است از، تصمیم‌گیری راجع به این که کدام اقدام انجام شود و یا چه چیزی باور شود، که با استفاده از تفکر تعمق‌آمیز و استدلال پردازشی انجام می‌گیرد. فرد دارای تفکر انتقادی در حالت ایده‌آل به شکل عادت گونه دارای کنجکاوی، اطلاعات خوب، دلیل‌مدار، روشن‌فکر، تمایل به تجدید نظر، وضوح در رابطه با موضوعات، نظم در موضوعات پیچیده، آگاهی در خصوص اطلاعات مرتبط، منطق و عقلانیت در گزینش راه‌حل‌ها، تمرکز در جستجوگری و پشتکار در نیل به نتایجی که به اندازه موضوع دقیق هستند، می‌باشد (هانگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۹). امروزه سه‌سازه خود شیفتگی،

^۱ Sternberg^۲ Huang

ماکیاولیسم، و جامعه ستیزی تا حدودی با یکدیگر همپوشانی دارند. بر اساس گزارشات، همبستگی بین این سه سازه بین ۰/۲۵ تا ۰/۶۱ است (پالهاوس و ویلیامز^۱، ۲۰۰۲). با این وجود، به نظر نمی‌رسد که این سازه‌ها معادل با یکدیگر باشند (جانسون^۲ و همکاران، ۲۰۱۰). در مطالعات مختلف، هر سه سازه دارای همبستگی با پرخاشگری بالا و همدلی پایین بوده‌اند (یونس^۳ و همکاران، ۲۰۲۲). با این حال، تفاوت‌هایی نیز در اینگونه روابط بین این سه سازه مشاهده شده‌اند. برون‌گرایی همبستگی منفی با جامعه ستیزی ثانویه و همبستگی مثبت با خود شیفتگی دارد، در حالی که روان‌نژند گرایی رابطه‌ای منفی با خود شیفتگی و رابطه‌ای مثبت با جامعه ستیزی ثانویه دارد (زاجن کوسکی و زیمانیک^۴، ۲۰۲۰). بدری گرگری (۲۰۱۲) در بررسی خود با عنوان توانای یهای شناختی و وزگی های شخصیتی به عنوان پیش‌بینی کننده تفکر انتقادی پرداخت و به این نتیجه رسید که از بین عوامل مختلف شخصیتی و شناختی، ادراک کلامی، باز بودن به تجربه و برو نگرایی بر تفکر انتقادی مؤثر است. افرادی که دارای صفات سه‌گانه تاریک شخصیتی هستند، دچار یک فرآیند شناختی می‌شوند که در آن فرد کارهایی بر خلاف استانداردهای اخلاقی خود انجام می‌دهد، اما آن‌ها را توجیه می‌نماید. این فرآیند شناختی شامل یک تحریف شناختی تقویت کننده خویشتن است (باریگا و گیبس^۵، ۱۹۹۶). دو نوع تحریف شناختی وجود دارد: تحریف شناختی اولیه^۶ و تحریف شناختی ثانویه^۷. تحریف شناختی اولیه یک سری نگرش‌ها، افکارها و باورهای خود ارجاع^۸ می‌باشند. در تحریف شناختی اولیه، فرد به ندرت به احساسات، حقوق، افکار، انتظارات و امیال خود توجه می‌کند یا حتی

^۱ Paulhus, Williams

^۲ Jonason

^۳ Younas

^۴ Zajenkowski & Szymaniak

^۵ Barriga & Gibbs

^۶ Primary cognitive distortion

^۷ Secondary cognitive distortion

^۸ Self-centered

هرگز آن‌ها را در نظر نمی‌گیرد. تحریف شناختی ثابویه شامل یک سری شناخت‌های پیش از و پس از رفتار ناخوشایند است که به خنثی سازی احساس وجدان یا احساس گناه کمک می‌کنند. تفکر انتقادی به طیف فهم و توانایی های شناختی نیاز دارد. برخی از این موارد از دوران نوجوانی در حال پیشرفت هستند و شناسایی آنها به آگاهی از انتظارات در مورد تفکر در بزرگسالان کمک میکند (الرتون^۱، ۲۰۲۰). افزایش دانش در مورد تفکر، راهبردها و محتوای آن منجر به تقویت توانایی های شناختی و فراشناختی فراگیران می‌گردد (علی جلیلی شیشوان و همکاران، ۱۳۹۷). از طرفی دیگر تمرین و ممارسه مهارت‌های ضروری تفکر، به علت پیامدهای خوشایند و رضایت‌بخش آن، انگیزش درونی لازم را برای فراگیران جهت رویارویی فعال با مسائل و موضوعات زندگی فراهم می‌کند. در تبیینی دیگر برای یافته پژوهش حاضر می‌توان گفت آموزش راهبردی تفکر از طریق تقویت یادگیری فعال و مشارکتی، مکانیسم مشاهده، کاوشگری، کنجکاوی، قضاوت، انعطاف شناختی، حقیقت‌جویی، بی‌تعصبی، استنباط، استدلال طلبی و ارزیابی استدلال‌ها، مباحثه، گسترش ایده‌های نوین، جستجوی جایگزین‌ها، پرسشگری، خود پیروی و نظارت بر یادگیری خود که تمام این موارد از ویژگی‌های شخصیتی می‌باشد، را توسعه می‌دهد و انگیزش لازم را در فراگیران برای تفکر انتقادی ایجاد میکند (فتحی‌آذر، ادیب، هاشمی و همکاران، ۱۳۹۲). همچنین در تبیین این نتایج می‌توان گفت، استفاده از راهبردهای تفکر انتقادی در افراد می‌تواند، منجر به توسعه راه‌های جدید تفکر، استفاده، انتقال و ارزیابی دانش خود و همچنین منجر به توسعه روش‌های جدید دستیابی به تصمیم شود (آرند^۲، ۲۰۰۷). تفکر انتقادی شکلی از تفکر سطح بالا است و گفته شده است که برای توانمندسازی کاربرد و توانایی حل مسئله مؤثر است. بدین معنی که فرد با آشنا شدن با دنیای درون خود، شناختن خود، حل تعارض‌های درون خود و فراهم آوردن امکانات استفاده از استعداد های نهفته خود، به

^۱ Ellerton

^۲ Arend

رشد کامل شخصیت خویش کمک می‌کند، به این ترتیب به‌عنوان یک انسان کامل و برخوردار از حس تفاهم در اجتماع خود، می‌تواند کمکی (هر چند جزئی) به بهبود روابط انسانی در آن اجتماع کند (لیو^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). همچنین به احتمال زیاد آموزش تفکر انتقادی، بر مهارت های حل مسئله، بررسی گزینه ها و تصمیم گیری، مهارت استنباط، تحلیل، ارزیابی، استقراء و قیاس، حقیقت جویی ذهن باز، تحلیلی بودن، کنجکاوی، منظم و سیستماتیک بودن، اعتماد به قضاوت خود و پختگی در قضاوت ورزشکاران تاثیر گذار بوده و باعث کاهش جامعه‌ستیزی و ماکیاولیسم در ورزشکاران مورد مطالعه گردیده است. چرا که یادگیرندگان تفکر انتقادی واجد شرایط جستجوگری، خوب فهمیدن، استدلال صادقانه، ذهنیت باز، منصف بودن در ارزشیابی، صداقت در برخورد با سوگیرهای فردی و انعطاف پذیری خواهد بود (تنها رشوانلو^۲ و همکاران، ۲۰۱۵). از سوی دیگر می‌توان گفت که چون تفکر انتقادی رفتارهای فردی و جمعی را تحت تاثیر قرار می‌دهد با نظریه ویگوتسکی در منطقه تقریبی رشد منطبق می‌باشد که معتقد است که برای ایجاد تحول یک فرد باید از طریق بهره جستن از افراد ماهر تغییراتی در فرد ایجاد شود و چون تفکرات انتقادی دقیقا همان نقش منطقه تقریب رشد در افراد سه گانه تاریک شخصیتی شامل را می‌شود. بر اساس نظریه ویگوتسکی، برای یادگیری نه تنها به تفکر که فعالیتی شناختی است، نیاز داریم بلکه به فراشناخت که همان تفکر درباره تفکر است نیز احتیاج داریم و درست در همین نکته لیپمن و ویگوتسکی دارای دیدگاه مشترک هستند، زیرا هر دو معتقدند تفکر انتقادی قوی مستلزم فرایند فراشناختی یا همان تفکر. درباره تفکر است (رشتچی، ۱۳۸۹). از دید ویگوتسکی تفکر فعالیتی هدفمند است که طی روندی خاص موجب رشد شناخت می‌شود. با توجه به منطقه مجاور رشد ویگوتسکی آنچه موجب رشد کودک می‌شود، مشارکت کودک در تعامل های اجتماعی است و حضور یک بزرگسال

---

^۱ Lyu^۲ Tanhayeh Reshvanlou

یا هم‌سال داناتر و تعامل حاصل از آن، بر توانش یا درک کودک از آن فعالیت برتری دارد. ویگوتسکی معتقد است روندهای ارتباطی و مهمتر از آن روندهای مربوط به زبان، عامل اصلی انتقال کنش‌های میان روانشناختی به کنش‌های درون روانشناختی هستند (وارلز^۱، هارلند و مرکر، ۲۰۱۱).

در این پژوهش آموزش تفکر انتقادی در کاهش نمرات ماکیاولیسم و جامعه‌سپیزی اثر معنی‌داری در دانشجویان نخبه ورزشی داشته است. ولی بر میزان کاهش خودشیفتگی معنی‌دار نبود. لذا نتیجه‌گیری می‌شود که در ورزشکارانی که دارای رگه‌های سه‌گانه شخصیتی هستند می‌توان با آموزش تفکر انتقادی میزان عملکرد آنها را افزایش داد. از جمله محدودیت‌های این پژوهش عبارت است از اینکه تنها ورزشکاران استان آذربایجان شرقی بررسی شدند و این پژوهش قابل تعمیم به کلیه مناطق نیست. در راستای نتایج به دست آمده از این پژوهش، پیشنهادها زیر را برای افزایش عملکرد ورزشکاران نخبه دارای سه‌گانه تاریک شخصیتی ارائه می‌شود:

دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی تفکر انتقادی برای توانمندسازی ورزشکاران دارای سه‌گانه تاریک شخصیتی انجام شود. همچنین دوره‌های آموزشی برای مربیان ورزشی صورت گیرد. دستورالعمل اجرایی و گام به گام آموزش تفکر انتقادی برای کلیه ورزشکاران وجود داشته باشد.

منابع

جلیلی شیشوان، علی، درتاج، فریبرز، سعدی‌پور، اسماعیل، و فرخی، نورعلی. (۱۳۹۶). نقش واسطه‌ای عزت نفس در رابطه بین سرمایه اجتماعی و امید تحصیلی دانشجویان نخبه ورزشی. ۱۱(۳۶): ۷-۴۰.

doi: 10.22034/jiera.2017.51074. ۷-۴۰, (۳۶)۱۱

^۱ Wass, Harland & Mercer

جلیلی شیشوان، علی، طباطبایی، الهام، و جلیلی شیشوان، فرحناز. (۱۳۹۷). تحلیل رگرسیونی سلامت

سازمانی و رضایت شغلی با فرسودگی شغلی معلمان تربیت بدنی استان تهران. شریه مطالعات

مدیریت رفتار سازمانی در ورزش. ۵(۲): ۱۰۱-۱۰۹. [20.1001.1.25384023.1397.5.2.9.4](https://doi.org/10.1001.1.25384023.1397.5.2.9.4)

چگینی راضیه. عطاری محمد. (۱۳۹۴). اعتبار سنجی چهار عامل فاکتور کوتاه روانپزشکی در میان

دانشجویان دانشگاهی ایران. نشریه علمی رویش روان شناسی، ۴(۴): ۱۰۵-۱۱۲.

URL: <http://frooyesh.ir/article-1-211-fa.html>

حامدی نسب، صادق، و عزیزی، معصومه. (۱۴۰۰). نقش واسطه ای تفکر انتقادی در ارتباط بین

ویژگی های شخصیتی و خلاقیت با عملکرد تحصیلی دانشجویان. آموزش مهندسی ایران، ۲۳(۹۰)

، (۱۱۵-۱۳۰). SID. <https://sid.ir/paper/950612/fa>

دهقان، حمیدرضا، نادری، حبیب اله، هاشمی، سهیلا، و باعزت، فرشته. (۱۴۰۰). اثربخشی تحریک

الکتریکی مستقیم فراجمجمه ای بر سیستم های مغزی-رفتاری و صفات تاریک شخصیت

نوجوانان دارای رفتارهای خود آسیبی. مجله دانشگاه علوم پزشکی جیرفت، ۸(۳)، ۷۲۸-۷۳۹.

SID. <https://sid.ir/paper/1077809/fa>

رشتچی، مژگان. (۱۳۸۹). بررسی نظریه ویگوتسکی از دیدگاه روان شناسی و ارتباط آن با مبانی

نظری آموزش فلسفه به کودکان. تفکر و کودک، ۱۱(۱)، ۳-۱۹. SID.

<https://sid.ir/paper/510389/fa>

زردشتیان، شیرین، غلامی ترکسلویه، سجاد، و فرزی، حامد. (۱۳۹۶). عزت نفس و خودکارآمدی

ورزشی با رقابتی رقابتی کشتی گیران شرکت کننده در جام بین المللی. پژوهشنامه مدیریت

ورزشی و رفتار حرکتی، ۱۳(۲۶): ۲۳۷-۲۴۶.

doi: 10.22080/jsmb.2018.7832.2069. ۲۴۶-۲۳۷

ساعتچیان، وحید، کشتیدار، محمد، رعناپی، مژگان، و عزیزی، بهادر. (۱۳۹۸). تبیین عوامل مؤثر بر

موفقیت المپیاد ورزشی درون مدرسه ای. پژوهش در ورزش تربیتی، ۷(۱۶): ۳۹-۶۰. doi.

10.22089/res.2018.5036.1384

علیوند، وفا. (۱۳۸۴). بررسی رابطه تفکر انتقادی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تبریز.

غرایاق زندی، آتنا، حومنیان شریف آبادی، غیور، و نجف آبادی، محبوبه. (۱۴۰۰). اثر صفات سه‌گانه تاریک شخصیت بر پرخاشگری مریبان و ورزشکاران. فصلنامه علمی پژوهشی علوم روانشناختی. ۲۰(۱۰۲): ۸۷۹-۸۸۷.

URL: <http://psychologicalscience.ir/article-1-969-fa.html>

غریبی، حسن، ادیب، یوسف، فتحی آذر، اسکندر، هاشمی، تورج، بدری گرگری، رحیم، و قلی زاده، زلیخا. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش راهبردی تفکر بر پرسشگری دانش آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی شهر سنندج. تفکر و کودک، ۴(۱) (پیاپی ۷)، ۷۹-۹۲. SID.

<https://sid.ir/paper/230201/fa>

فتحی آذر، اسکندر، ادیب، یوسف، هاشمی، تورج، بدری گرگری، رحیم، و غریبی، حسن. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش راهبردی تفکر بر تفکر انتقادی دانش‌آموزان. فصلنامه‌ی پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۸(۲۹): ۱۹۵-۲۱۶.

https://journals.tabrizu.ac.ir/article_4281.html

قاسمی زاده، پریسا، شاملی، لیلا، و هادیان فرد، حبیب. (۱۴۰۰). اثربخشی درمان چشم انداز زمان بر ابعاد چهارگانه تاریک شخصیت مادران و علائم اضطراب جدایی کودکان پیش دبستانی. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)، ۲۷(۲)، ۱۶۲-۱۷۹. SID.

<https://sid.ir/paper/992214/fa>

قمرانی، امیر، صمدی، مریم، تقی نژاد، محدثه، و شمسی، عبدالحسین. (۱۳۹۴). شاخص‌های روانشناسی مقیاس شخصیت تاریک در دانشجویان. روشها و مدل‌های روان‌شناختی، ۶(۲۰)، ۷۳-

۸۵. SID. <https://sid.ir/paper/227612/fa>

مظفری زاده، مجید، حیدری، فاطمه، و طیبی، مرتضی. (۱۳۹۸). اثر صفات سه گانه تاریک شخصیتی بر شادکامی و سرسختی ذهنی ورزشکاران و غیرورزشکاران. مجله مطالعات روانشناسی ورزشی، ۸ (۲۷): ۳۰ - ۲۱۱. doi: 10.22089/spsyj.2018.4362.1470

موسیوند، محبوبه. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش تفکر انتقادی بر سرمایه روانشناختی و صمیمیت زنان و مردان متأهل شهر تهران. مجله علوم روانشناختی، ۱۹ (۸۵)، ۱۱-۲۳. SID.

<https://sid.ir/paper/92958/fa>

یزدانپور، مهلا، هراتی، سیدحسن، و دلداده مهربان، اسماعیل. (۱۳۹۹). ارائه مدل نقش تفکر انتقادی و هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ورزشکار. مطالعات روان شناسی ورزشی،

۹ (۳۱)، ۱۵۵-۱۶۶. SID. <https://sid.ir/paper/965976/fa>

یوسفی، رحیم، و پیری، فائزه. (۱۳۹۵). ویژگی های روان سنجی نسخه فارسی پرسشنامه دوجین کثیف. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)، ۲۲ (۱)، ۶۷-۷۶. SID.

<https://sid.ir/paper/16967/fa>

References

- Alsaleh, N. J. (2020). Teaching Critical Thinking Skills: Literature Review. Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET, 19(1), 21-39. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1239945.pdf>
- Arend, B. D. (2006). Course assessment practices and student learning strategies in online college courses. (pp. 1-243). University of Denver.
- Atari, M., & Chegeni, R. (2016). Dark but not black: A reply to Zarei, Ghorbani, and Gharibi. Germination of Psychology, 5(15). URL: <http://frooyesh.ir/article-1-353-fa.html>
- Athari, Z., Sharif, M., Nematbakhsh, M., & Babamohammadi, H. (2009). Evaluation of Critical Thinking Skills in Isfahan University of Medical Sciences' Students and Its Relationship with Their Rank in University Entrance Exam Rank. Iranian Journal of Medical Education, 9(1). URL: <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-924-en.html>

- Babapour kheyroddin, J. (2009). Effectiveness of communication skills training on the students' problem solving styles. *Journal of Modern Psychological Research*, Summer, 3(10), 1-16. (DOI): [10.34785/J012.2019.127](https://doi.org/10.34785/J012.2019.127)
- Bader, M., Hartung, J., Hilbig, B. E., Zettler, I., Moshagen, M., & Wilhelm, O. (2021). Themes of the dark core of personality. *Psychological Assessment*, 33(6), 511. <https://doi.org/10.1037/pas0001006>
- Barriga, A. Q., & Gibbs, J. C. (1996). Measuring cognitive distortion in antisocial youth: Development and preliminary validation of the "how I think" questionnaire. *Aggressive Behavior*, 22, 333-343. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1098-2337\(1996\)22:5%3C333::AID-AB2%3E3.0.CO;2-K](https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-2337(1996)22:5%3C333::AID-AB2%3E3.0.CO;2-K)
- Baughman, H. M., Dearing, S., Giammarco, E. E., & Vernon, P. A. (2012). Relationships between bullying behaviors and the dark triad: A study with adults. *Personality and Individual Differences*, 52, 571-575. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.11.020>
- Carton, H., & Egan, V. (2016). The dark triad and intimate partner violence. *Personality and Individual Differences*, 105(4): 84-88. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.09.040>
- Dill, B. T., & Zambrana, R. E. (2020). Critical thinking about inequality: An emerging lens. In *Feminist Theory Reader* (pp. 108-116). Routledge.
- [Ellerton](#) Peter (2020). Critical Thinking in Adolescence. *Biology, Neurology, and Cognition in Adolescence Cognitive Development* First published: 13 January.
- Fisher, R. (2005). *Teaching children to learn*. Nelson Thornes. Furnham A, Richards SC, Paulhus DL. The Dark Triad of Personality: A 10 Year Review. *Social and Personality Psychology Compass*. 2013; 7(3): 199-216. <https://doi.org/10.1111/spc3.12018>
- Ghomrani, A., Samadi, M., Taghinejad, M., & Shamsi, A. (2015). The study of the validity and reliability of dark personality scale in students. *Journal of Psychological Models and Methods*, 6(20), 112-118. [20.1001.1.22285516.1394.6.20.5.2](https://doi.org/10.1001.1.22285516.1394.6.20.5.2)
- Gloumdens, H.A.; Schalk, R.M. & Reynaert, W. (2012). "The relationship between Critical Thinking Skills and Self-efficacy of Beliefs in Mental Health

- nurses.” *Journal of Applied Science*, 33(3), 275-290.
<https://doi.org/10.1016/j.nedt.2012.05.006>
- Goleman, D. (2006). Emotional intelligence: The new science of human relationships, dark triad chapter (Gh. Khanghaei, Translator). Tehran: Noandish.
- Greitemeyer, T. (2022). The dark side of sports: Personality, values, and athletic aggression. *Acta psychologica*, 223, 103500.
<https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2022.103500>
- Hansson Sven Ove. (2019). critical thinking, first published: 11 February.
<https://doi.org/10.1111/theo.12179>.
- Heupel, M. R., Williams, A. J., Welch, D. J., Ballagh, A., Mapstone, B. D., Carlos, G., ... & Simpfendorfer, C. A. (2009). Effects of fishing on tropical reef associated shark populations on the Great Barrier Reef. *Fisheries Research*, 95(2-3), 350-361. <https://doi.org/10.1016/j.fishres.2008.10.005>
- Huang, L., Liang, Y. L., Hou, J. J., Thai, J., Huang, Y. J., Li, J. X., ... & Zhao, X. D. (2019). General self-efficacy mediates the effect of family socioeconomic status on critical thinking in Chinese medical students. *Frontiers in psychology*, 9, 2578. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02578>
- Jonason, P. K., & Tost, J. (2010). I just cannot control myself: The Dark Triad and self-control. *Personality and Individual Differences*, 49(6), 611-615.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.05.031>
- Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: a concise measure of the dark triad. *Psychological assessment*, 22(2), 420.
<https://doi.org/10.1037/a0019265>
- Kaiseler, M., Polman, R., & Nicholls, A. (2009). Mental toughness, stress, stress appraisal, coping and coping effectiveness in sport. *Personality and individual differences*, 47(7), 728-733. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.06.012>
- Lyu, S., Arends, D., Nassar, M. K., Weigend, A., Weigend, S., Wang, E., & Brockmann, G. A. (2023). High-density genotyping reveals candidate genomic regions for chicken body size in breeds of Asian origin. *Poultry Science*, 102(1), 102303. <https://doi.org/10.1016/j.psj.2022.102303>
- Mohammadi, F., & Sahebhi, A. (2001). Investigation of problem solving style in depressed people and comparing it with normal people. *Journal of Psychological Science*, 1(1), 24-32.

- Paulhus DL, Williams KM. The dark triad of personality: Narcissism, machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*. 2002; 36(6): 556-563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Sabouri, S., Gerber, M., Bahmani, D., Lemola, S., Clough, P. J., Kalak, N., & Brand, S. (2016). Examining dark triad traits in relation to mental toughness and physical activity in young adults, *Journal of Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 1(1), 1-3. <http://dx.doi.org/10.2147/NDT.S97267>
- Saleh, S. E. (2019). Critical thinking as a 21st century skill: conceptions, implementation and challenges in the EFL classroom. *European Journal of Foreign Language Teaching*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.2542838>
- Steca, P., Baretta, D., Greco, A., D'Addario, M., & Monzani, D. (2018). Associations between personality, sports participation and athletic success. A comparison of Big Five in sporting and non-sporting adults. *Personality and Individual Differences*, 121, 176-183. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.09.040>
- Sternberg, R. J. (1988). Mental self-government: A theory of intellectual styles and their development. *Human Development*, 31, 197-224. Sternberg, R. J. (1997). *Thinking styles*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1159/000275810>
- Tanhaye Reshvanlou, F., Tanhaye Reshvanlou, M., & Hejazi, E. (2015). Role of professor's teaching quality on the trend of health students to critical thinking. *Education Strategies in Medical Sciences*, 7(6), 391-397. <http://edcbmj.ir/article-1-664-en.html>
- Ten Dam, G., & Volman, M. (2004). Critical thinking as a citizenship competence: teaching strategies. *Learning and instruction*, 14(4), 359-379. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2004.01.005>
- Veselka, L., & Vernon, P. A. (2014). Introduction to the special issue on the dark triad and related traits. *Personality Individual Journal*. 4(3): 100-107. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2014.03.027>
- Williams, K. M. (2002). Discriminating the dark triad of personality. University of British Columbia. <https://dx.doi.org/10.14288/1.0090536>

- Younas, F., Hasan, S. S., & Qayyum, S. (2022). Exploring Psychosocial Factors of Delinquency in Juveniles: A Survey Investigation. *Human Nature Journal of Social Sciences*, 3(3), 276-292. <https://orcid.org/0000-0002-7086-0538>
- Zajenkowski, M., & Szymaniak, K. (2021). Narcissism between facets and domains. The relationships between two types of narcissism and aspects of the Big Five. *Current psychology*, 40(5), 2112-2121. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-0147-1>
- Zhang, C., Li, C., & Feng, F. (2014). Empirical research on the relationship among sense of control, control demand and job burnout. *Journal of Human Resource and Sustainability Studies*, 2(04), 201. <http://dx.doi.org/10.4236/jhrss.2014.24020>
- Zhou, M. Y. (2022). Sport psychology in coaching: Improving the personality traits and thinking skills of basketball players. *Thinking Skills and Creativity*, 46, 101115. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101115>